

Jön Türkler

Ahmet Mithat Efendi

Öykü İstanbul'da bir konağın tanıtımı ile başlayan roman, 1315 senesinde insanların daha alafranga bir yaşam tarzı için arsalarını ve konaklarını satmasını eleştirmekle başlar. Detaylı bir şekilde anlatılan konakta Plevne muharebesinde esir düşen Miralay Gazanfer Bey, eşi Dilşinas Hanım ve kızları Fatma Ahdiye Hanım yaşarlar. Hayli eğitilmiş olan baba Gazanfer Bey, kızların da okuması gerektiğine inanan bir insan olduğu için bir kızı olduğunu öğrendiğinden beri onu en iyi şekilde okutacağına ahdedir. Lakin bir süre sonra kolera salgını dolayısıyla vefat edince aileye sahip çıkmak Dilşinas Hanım'a düşer. Dilşinas Hanım da eşinin arzusunu yerine getirir ve kızını özenle yetiştirir. Nurullah Bey, Ceylan düşüncesinden kurtulmak için terbiyeli, ahlaklı ve eğitilmiş bir kız arayışına girer ve bir arkadaşı ona Ahdiye'yi önerir. Ahdiye ve annesi kabul edince düğün konakta yapılır. Hukukçu Nurullah Bey ile izdivaç yoluna giren Fatma'nın şansı yaver gitmez ve Nurullah kendi düğününe geleceği gün Zaptiye Nazırı Paşa hazretleri tarafından alıkoynulur. 3 ay hapis cezası aldıktan sonra da sürgüne gönderilir. Nurullah'ın bu duruma gelmesinin nedeni ise komşuları Kazım Bey'in kızı Ceylan'ın intikam planıdır. Zira tüm çocukluğunu Nurullah ile geçiren Ceylan, onunla evlilik hayalleri kurar. Fakat Nurullah'ın serbest ve gevize bir kız ile evlenmek gibi bir düşüncesi yoktur. Bu nedenle de Ceylan, ailesinin evde olmadığı bir gün içerisinde Nurullah'ı eve alarak onu sarhoş ederek birlikte olur. Kısa bir süre sonra hamile kaldığı anlaşılan Ceylan'ın annesi de Ceylan gibi Nurullah'ın evlenmesi taraftarıdır. Nurullah'ın arzusu daha terbiyeli ve seviyeli bir hanım olduğu için Ceylan'ı kabul etmez ve Gazanfer Bey'in kızı Fatma Ahdiye ile görücü usulü görüşerek evlenmeye karar verirler. Nurullah ve Ahdiye'nin düğünleri için hain planlar yapan Ceylan, emeline ulaşır. Tam düğün günü Nurullah'ın evine yasaklı kitaplardan gizlice koyarak polise ihbarda bulunur. Polis de Nurullah'ı berberde yakaladığı gibi götürür ve sürgün edilir. Bir süre sonra daha dayanamayıp İskenderiye'ye kaçan Nurullah, gurbetteki Jön Türklerle katılarak işlerini büyütür ve kayınvalidesini ve karısını yanına alır ve rahatına kavuşur. 1908'de meşrutiyet de ilan edilip genel af çıkınca Nurullah da özgürlüğüne ve İstanbul'a kavuşmuş olur. Onun mutlu olmasına üzülen ve kendini paralayan Ceylan ise durumu hazmedemez ve intihar eder.

Tema

Yanlıı Batılılaşma Tanzimat dönemi ile başlayan "yanlıı batılılaşma" temasının işlendiğı Jön Türk romanı, toplumun modernleşirken yaptığı yanlııları dile getiren bilgilendirici bir eserdir.

Kadın Ceylan ve Ahdiye gibi birbirine zıt karakterler üzerinden kadın temasının işlendiğı romanda, kadın hakları konusunda çeşitli eleştiriler ve mesajlara yer verilirken Türk toplumundaki kadının Batılı kadınla olan mukayesesine de değinilir.

Kişiler

Nurullah Varlıklı bir ailenin çocuğı olan Nurullah, 24-25 yaşlarında bir gençtir. Hukuk fakültesinden ikincilikle mezun olmuş olan karakter, hayli çalışkan ve zekidir. Pek çok dil bilen Nurullah, Batı kaynaklı yaşam tarzına ve özentiliğe karşı gelen bir aydındır. Mutlu ve geleneksel bir yuva kurma arzusu içerisinde olan Nurullah, kendisine sahip olma niyetinde olan komşu kızı Ceylan'ın türlü oyunlarına rağmen istikrarını korur ve her şeye rağmen dilediğı hayata sonunda ulaşır.

Ceylan Asıl adı Ayşe olan Ceylan, ismini beğenmeyerek değıştirme yoluna giden alafranga bir tiptir. 7-8 yaşına kadar Fransız öğretmenler gözetiminde yetişen Ceylan, onların yaşam tarzını ve düşünce yapısını benimser. Çeşitli entrikalarla arzu ettiği her şeye kavuşabileceğini düşünen kurnaz Ceylan, ailesi tarafından da rahat yetiştirilmiş bir kızdır. Nurullah'ı arzu edip kıskandığı için düğün gününde Akka'ya sürülmesine sebep olur. Nurullah, Ahdiye ile evlenemezse kendisine kalacağını düşünür bu uğurda ondan hamile kalıp çocuk bile yapar. Kendisini alaturka kızlardan çok daha üstün gören Ceylan, amacına ulaşamayınca intihar ederek hırsının kurbanı olur.

Fatma Ahdiye Bir yaşında iken yetim kalan Ahdiye, annesi ile birlikte konakta yaşar. Annesi Dilşinas Hanım'ın da desteğı ile eğitimine başörtüsü ile devam eden alaturka bir kızdır. Kuran-ı Kerim'i tecvitli okuma ve coğrafya gibi ilimler konusunda kendini yetiştirir. Öğretmen okulunda değışeceğı

görüşü ile verilmez. Kitaplarla dolu bir kütüphaneye sahip olan Ahdiye, tam babasının arzu ettiği gibi bir hanımefendi olmayı başarır. Hali vakti duyulan Ahdiye'ye Nurullah Bey talip olur ve evlilikleri gerçekleşir.

Miralay Gazanfer Bey Erkan-ı Harbiye aydınlarından olan Gazanfer Bey, kadınların iyi bir eğitim alması gerektiğine inanan adil bir insandır. Osmanlı Edebiyatını çok iyi bilir. Devlerine bağlı biri olan Gazanfer Bey, Plevne muharebesinde Ruslara yirmi bin asker ile birlikte esir düşer. Eşi ile olan ayrılığın dayanabilmek umudu ile haberleşmek isteyen Gazanfer karısı ile mektuplaşmak ister lakin eşi okuma yazma bilmediği için başkalarından yardım istemesini gururuna yediremez. Bu zor günlerinde kendi kendine yemin eder. Şayet bir kızı olursa onu hem dini hem de beşeri konularda bilgi sahibi edecektir. Sırp muharebesinden sonra eşi ile tekrar kavuşup da kızı olunca eşine kızını okutmasını vasiyet eder. Kızı bir yaşına geldikten sonra İstanbul'da yaşanan bir kolera salgınında Gazanfer Bey vefat eder.

Dilşinas Hanım Fatma Ahdiye'nin annesi ve Gazanfer Bey'in eşi olan Dilşinas Hanım, Çerkez bir cariyeye olarak konakta hanımlık etmektedir. Eğitimsiz ve cahil olsa da kızını kocasının vasiyeti üzerine eğitmekten geri kalmaz. Eşinden sonra konakta beş kişi selamlık kısmında yaşamaya devam ederler. Dilşinas Hanım, konağın harem kısmını kiraya vererek gelir olmasını sağlar. Aldığı kiraya dul ve yetim maşısı da eklenince kızının eğitimini ve geçimi sağlayacak güce kavuşur. Okuma yazması yoktur fakat maneviyat dolu, terbiyeli bir kadındır.

Kaşif Efendi Nurullah Bey'in babası olan katip Kaşif Efendi, Namık Kemal başta olmak üzere dönemin tüm eserlerini okumuş ileri görüşlü bir aile babasıdır. Eşi vefat eden Kaşif Efendi'yle en büyük kızları Zeliha Hanım ilgilenir.

Kazım Bey Ceylan'ın babası olan Kazım Bey, batıya özentili duyararak yaşayan geleneksel yaşayış biçimini yitirmiş olan yozlaşmış bir aile babasıdır.

Sezayidil Hanım Ceylan'ın annesi olan Sezayidil Hanım, gösterişe önem veren yozlaşmış bir annedir. Genç görünüşü ve güzelliği ile dikkat çeken kadın büyük olmasına rağmen oğlu yaşındaki Nurullah'dan hoşlanır. Bu hoşlantı dolayısı ile de Nurullah'ın ablası ile yakın bir komşuluk ilişkisi kurmak ister.

Nurullah (Açık)

Karakter Varlıklı bir ailenin çocuğu olan Nurullah, 24-25 yaşlarında bir gençtir. Hukuk fakültesinden ikincilikle mezun olmuş olan karakter, hayli çalışkan ve zekidir. Pek çok dil bilen Nurullah, Batı kaynaklı yaşam tarzına ve özentiliğe karşı gelen bir aydındır. Mutlu ve geleneksel bir yuva kurma arzusu içerisinde olan Nurullah, kendisine sahip olma niyetinde olan komşu kızı Ceylan'ın türlü oyunlarına rağmen istikrarını korur ve her şeye rağmen dilediği hayata sonunda ulaşır.

Aktiviteler Liseyi Mekteb-i Sultani'de okuyan Nurullah Bey, Arapça, Farsça ve Fransızca gibi dilleri bilir. Resim, müzik gibi güzel sanatlara ilgisi büyüktür.

ÖRNEK ANILAR

Prensip Sahibi Evleneceği kadını hayal ederken bile kendi fikirlerine uygun yaradılıştaki bir kadını düşleyen Nurullah Bey, arkadaşı Salih'e prensiplerinden bahseder: "Kadının, erkeğin de birçok medeni ve insani hakkı vardır. Bunların bir kısmı, erkek ve kadının birbirlerine karşı olan hukukudur ki bir cinsin hukuku diğer cinsel vazifeler tayin eder. Örneğin; eğer Mustafa'nın haklarına Fatma saygı duymayacak olur ise Mustafa'nın hakkı çiğnenmiş olur."

Geleneksel Aile ve yuva kurma arzusunda geleneksel olarak düşünen Nurullah Bey, seçeceği kadında toplumsal ve ahlaki açıdan değerlere bağlılık aradığını sık sık vurgular: "Ahdiye temiz ve masum bir bakire, Ceylan ise yarı anne sayılacak bir hamile! Ah, bu fark ne büyük bir farktır. Biçare Nurullah kendisini Ceylan'a bağlamamışsa da ondan daha ziyade biçare olduğuna şüphe edilemeyecek olan Ceylan kendisini Nurullah'a bağlamıştı. İşte bu sorunu halletmek zor."

Dinine Bağlı Nurullah her ne kadar Ceylan ile birlikte iken sarhoş olacak derecede içki içti ise de aslında bu durum onun için farklıdır. Dindar sayılamayacak kadar bağlı olsa da eksikliklerinin farkında olan Nurullah için herkesin Fransızca için çırpındığı bir dönemde Arapça öğrenmenin de yeri özeldir: "Hukuk mektebi yalnız gündüzdü. Nurullah boş yere vakit geçirmeyi sevmiyordu. Ayasofya Medresesi müderrislerinden, bilgisine ve kişiliğine hayran olduğu Hafız Mehmet Efendi'den ders

almaya başladı. Okuldan sonra müsait olabileceği saatlerde bazı arkadaşları ile beraber Arapçasını geliştirmeye lüzum gördü.”

Kararlı Ceylan gibi eğitilmiş, kültürlü, işveli bir kızdan etkilenmiş ve ondan bir çocuğu doğacak olmasına rağmen ona karşı duyduğu hisleri bastıran Nurullah, ne kadar hoşlansa da evlenmeme konusunda kararlıdır: “Aramızdaki münasebetin bir evliliğe dönüşmesi olanaksız olmakla beraber, senelerden beri süren dostluk ilişkisinin devam edebilmesi yine sizin tercihinize kalmıştır. Sizinle münasebetimde evlenmekten başka göze alınmayacak hiçbir şey göremem.Kadınlığınızdan istifade amacında olsa idim siz teklif etmeksizin ben teklif ederdim, değil mi?”

Akıllı/Zeki Ceylan’ın entrikaları nedeni ile her ne kadar yaşadığı bölgeden Akka’ya sürülse de yapmadığı suçun cezasını çekmek yerine kendini göstermeye gayret eder. Eğitimi ve bilgisini kullanarak gittiği İskenderiye’de iyi olmayı başarır ve ailesini de Ceylan’dan kurtarmak için yanına alır: “Nurullah’ın İskenderiye’de şöhreti arttıkça işleri çoğalıyor ve işleri çoğaldıkça şöhreti artıyordu. Oraya gelişinden bir sene sonra bu âlim, onurlu, zeki ve akıllı delikanlının şöhreti adeta Avrupa’ya kadar ilerledi.”

Fatma Ahdiye (Uyumlu)

Karakter Bir yaşında iken yetim kalan Ahdiye, annesi ile birlikte konakta yaşar. Annesi Dilşinas Hanım’ın da desteği ile eğitimine başörtüsü ile devam eden alaturka bir kızdır. Kuran-ı Kerim’i tecvitle okuma ve coğrafya gibi ilimler konusunda kendini yetiştirir. Öğretmen okulunda değişeceği görüşü ile verilmeyen kitaplarla dolu bir kütüphaneye sahip olan Ahdiye, tam babasının arzu ettiği gibi bir hanımefendi olmayı başarır. Hali vakti duyulan Ahdiye’ye Nurullah Bey talip olur ve evlilikleri gerçekleşir.

Aktiviteler Osmanlı Edebiyatına ve İslam dinine mensup olan tüm yazarların kitaplarını okuma konusunda isteklidir. Okuyup kendini geliştiren Ahdiye, dini nedenlerden ötürü müzik ve dans gibi konulara karşı kayıtsızdır.

ÖRNEK ANILAR

Uyumlu Düşünü ile ilgili etrafında olup bitene karışmaz ve içinden bir şeyler söylemek geçse de susarak onlarla uyumlu bir tablo sergiler. Hem kılık kıyafette hem de her ne kadar sevmese de müzik konusunda da böyledir: “İşte zavallı Ahdiye, bu çaresizliğin içinde kendisini kaptı, koyuverdi. Sanki bir mankenmiş de kendisinin ağzı dili yokmuş, kendisini giydirecek olanlar ne derslerse uymaya mecburmuş gibi tam bir teslimiyet içinde!”

Bağlı Evli değilken annesine ve evlendikten sonra da eşine bağlılığı ile dikkat çeken Ahdiye, ülkede çıkan genel affa bağlı kalmaksızın eşinin işleri iyi ise iki çocukları ile İskenderiye’de yaşamaya devam edebileceklerini söyler: “Canım beyim! İstanbul’a gidip de ne yapacağız? İşte şurada düzenimizi kurmuşuz.”

Ceylan (Uyumsuz)

Karakter Asıl adı Ayşe olan Ceylan, ismini beğenmeyerek değiştirme yoluna giden alafranga bir tiptir. 7-8 yaşına kadar Fransız öğretmenler gözetiminde yetişen Ceylan, onların yaşam tarzını ve düşünce yapısını benimser. Çeşitli entrikalarla arzu ettiği her şeye kavuşabileceğini düşünen kurnaz Ceylan, ailesi tarafından da rahat yetiştirilmiş bir kızdır. Nurullah’ı arzu edip kıskandığı için düşün gününde Akka’ya sürülmesine sebep olur. Nurullah, Ahdiye ile evlenemezse kendisine kalacağını düşünür bu uğurda ondan hamile kalıp çocuk bile yapar. Kendisini alaturka kızlardan çok daha üstün gören Ceylan, amacına ulaşamayınca intihar ederek hırsının kurbanı olur.

Aktiviteler Batılı romanları takip eder, çok kitap okur. Avrupalı yaşam tarzına özenir. Rahat ve serbest yaşar. İçki ve sigara içer. Raks için uygun bir bedeni bulunan Cemile, dans ederek Nurullah’ı baştan çıkarır. Sesi güzeldir ve ud çalar.

ÖRNEK ANILAR

Şımarık Her istediğini elde edebileceği düşüncesi ile yaşayan şımarık bir kızdır. Ailesinin kendisine yakıştırdığı isimden hoşlanmayan genç kız Ayşe olan ismini Ceylan ile değiştirir: “İşte şimdi anlıyoruz ki romanın öteki kahramanı da Ceylan Hanım imiş. Asıl ismi “Ayşe” iken Fransızca “biche” kelimesinin Türkçesi olarak “Ceylan” ı seçen bir hanım.”

Alafranga Batı özentisi bir kız olan Ceylan, Fransızca'yı her şeyden üstün tutar. Bir Batılı gibi yaşamak ve giyinmek ona göre en modern ve doğru davranış şeklidir. Ceylan, Nurullah'ı cezbetmek için Avrupa'da öğrendiği dansı kullanır: "Ceylan "tarala, tarala" diye bir vals havasını ağızıyla terennüm ederek Nurullah'ı tahrike başladı. Fırıl fırıl dönüyorlar. Yaptıkları şey pek dansa benzemiyor."

Rahat Yaşama karşı uç fikirlere sahip olan Ceylan, kadın erkek ilişkileri konusunda özgürlükçü ve eşitlikçidir. Nikâhsız evlilik, namus gibi kavramları önemsemez: "Bilmiyorum. Hem çok teşekkür ederim, itiraf edeyim ki birçok yönünü yine sizden öğrendim. Mariage libre usulüyle izdivaçların sürekli olmayacağı teorisi. Değil mi? Varsın sürekli olmayıversin. Birisinden ayrılan diğer biriyle birleşebilir."

Bencil Nurullah'a olan aşkı ve Ahdiye'yi kıskanması sonucu eline geleni yapmaktan geri kalmaz ve çeşitli entrika planları kurar. Karşı tarafın hayatının mahvolacağını düşünmeden kendi mutluluğu uğruna aklına eseni yapar: "Ceylan intikam ile cayır cayır yanarak ne tarafa saldıracağını bilemeyen bir divane kesilmiş idi."

Uyanık/Kurnaz Düğüne gidecek kıyafeti olmadığını söyleyerek çevresini kandıran Ceylan, Nurullah ile yalnız kalmak ve onu sarhoş ederek sahip olmak gibi hain planlar yapar: "-Ah Nuri, kontrolün elinde oldukça sana sahip olmak imkansızdı. Buna mecbur kaldığım için acaba beni affedebilecek misin? Sana neler dedim, ne kadar mantıklı delil ve kanıt verdimsem kadehine sürdüğüm birkaç buğday afyonu kadar tesiri olmadı."

Kıskanç Nurullah'ın peşinden hayli uğraşan kız, reddedilmenin verdiği düşmanca tavırla Nurullah'ı ve Ahdiye'yi takıntı haline getirir. Canı pahasına onların mutlu olmasına dayanamaz: "-Mısır'a gittiler ha? ..Onlar mutlu olacaklar da ben hala mı yaşıyorum!..diye avazı çıktığı kadar haykırıyor! Gerçekten kudurmuş biri gibi dişleriyle kendi kollarını bileklerini ısırıyor, et koparıp kanatıyordu."